

РЕЦЕНЗИЯ

От: Проф. д.н. Любомир Димчев Стойков
Научна специалност: Организация и управление извън сферата на материалното производство (Култура и масмедии, Връзки с обществеността)
УНСС

Относно: избор на професор в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Организация и управление извън сферата на материалното производство" (Интелектуална собственост и култура), обявен в ДВ, бр.36 от 27.04.2018, съгласно решение на АС №2/19 – 21.04.2018 г.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за потребностите на катедра „Творчески индустрии и интелектуална собственост“ / Бизнес факултет на УНСС съгласно Решение на АС АС №2/19 – 21.04.2018 г. Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно заповед № 1701 от 26.06.2018 г. на Зам-ректора на УНСС проф. д-р Валентин Гоев.

2. Информация за кандидатите в конкурса

Доц.д-р Владя Бориславова Борисова е единствен кандидат в настоящия конкурс. Тя е ярък представител на новата генерация учени с присъщите им отлични изследователски качества, солидно базово и специализирано образование, модерно мислене и креативна амбициозност с подобаващо покритие. Доц. Борисова е завършила две магистратури, респ. по икономика (2000 г.) и по право с юридическа правоспособност

(2001), специализирала се в Дирекция „ООН и Съвет за сигурност“ в Министерството на външните работи на Република България, защитила е образователната и научна степен доктор по икономика (2006 г.) и между 2007 и 2010 година научно и преподавателски израства, като печели конкурси за главен асистент и доцент в катедра „Интелектуална собственост“ на УНСС.

Натрупаният професионален опит на доц. Владя Борисова свидетелства за успешното изминаване на трудов път, в който изобилстват факторите за оформяне, усъвършенстване и развитие на личност, която все по-убедително интегрира и реализира творческите, интелектуалните и мениджърските си способности. През последните години тя е директор на Институт по творчески индустрии и бизнес в УНСС (от 2017 до този момент), ръководител на катедра „Творчески индустрии и интелектуална собственост“ в УНСС (от 2016 година до този момент), член на Съюза на учените в България, член на работна група за разработване на „Стратегия по интелектуална собственост“ към Министерство на икономиката, нещатен експерт към в 43-то Народно събрание – в комисията по култура и медии, член на Съвета по интелектуална собственост към Министерството на културата и др. В нейната богата професионална биография могат да бъдат открити и редица още престижни и значими позиции - член на Софийската адвокатска колегия; консултант на Патентно ведомство на Република България в междуправителствен комитет по интелектуална собственост, генетични ресурси, традиционни знания и фолклор на Световната организация по интелектуална собственост / СОИС; член на международната научна мрежа на PGV - Франция; международен експерт на Световната организация по интелектуална собственост (СОИС) - Женева; медиатор - лицензиран от

Министерството на правосъдието; член на комисията по медиация на Центъра по спогодби и медиация към Софийски районен съд и Софийски градски съд и др.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Доц. д-р Владя Борисова е изпълнила както количествените, така и качествените изисквания за допускане и участие в настоящия конкурс за професор. Общото ѝ изпълнение на количествени критерии е 1590 точки. Отработени часове аудиторна заетост в УНСС са: учебна натовареност в редовна форма на обучение пред ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ УНСС-София – общо: 2716 учебни часа; учебна натовареност в дистанционна форма на обучение пред ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ УНСС - София – общо: 738 учебни часа; учебна натовареност в дистанционна форма на обучение ред ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“, УНСС РЦДО, гр. Хасково – общо: 192 учебни часа. Текстовата продукция, която тя предлага включва една монография: „Борисова, Вл., „Бизнес с интелектуална собственост в творческите индустрии“, ИК-УНСС, 2017“; 2 учебника; 1 учебно помагало; 2 студии на английски език, признати за международни ръководства в областта на интелектуалната собственост от СОИС; 2 публикации на английски език в издания, индексирани в SCOPUS; 5 публикации, вкл. и на английски език в издания, индексирани в RePec, EBSCO, Google Scholar; 6 публикации, вкл. и на английски език в издания с редколегия; 10 публикувани научни доклада в сборници, вкл. на английски език.

Като член на Съвета по хабилитация на УНСС бях натоварен да докладвам (на редовното му заседание на 17 май 2018 г.) документите на доц. Борисова относно изпълнението на количествените и качествените

изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в УНСС. Запознат съм с кандидатурата на Владя Борисова и уверявам уважаемото научно жури, че тя отговаря както на количествените, така и на качествените ни показатели. В този дух е и решението на Съвета по хабилитация, а именно – че кандидатурата на доц. д-р Владя Бориславова Борисова съответства на количествените и качествените изисквания, приети от Академичния съвет на УНСС (съгласно протокол №2 от редовното заседание на Съвета по хабилитация на УНСС, 17.05.2018 г.).

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Доц. д-р Владя Борисова е авторитетен, утвърден, компетентен, модерно мислещ и интелигентен колега. Тя е харесвана, желана и уважавана от своите студенти, които ценят в нея и обстоятелството, че е млад, всеотдаен и харизматичен университетски преподавател. Основната ѝ педагогическа енергия се проектира върху следните разработени от нея авторски лекционни курсове в ОКС бакалавър и ОКС магистър:

- Творчески индустрии и бизнес – учебният процес е разделен на модулен принцип. Първи модул е с теоретична насоченост, студентите се запознават с новото измерение и структура на тристепенния модел на националното стопанство, т.нар. икономика на знанието(творческа икономика). Втори модул е с теоретико-практическа насоченост, в учебния процес участват и представители на някои от основните творчески индустрии (музикална, медийна, филмова). Трети модул е изцяло практически ориентиран, студентите разработват казуси и дават решения, свързани с функционирането на конкретна творческа индустрия. Изпитът е логическа задача от областта на разглежданата през семестъра творческа индустрия.

- Традиционни знания и културно наследство – учебният процес е разделен на модули. Първи модул разглежда същността на културното наследство, дейността на ЮНЕСКО и връзката с интелектуалната собственост. Учебният процес се провежда с участието на представител на Регионалния център на ЮНЕСКО в България. Модул втори разглежда припознаването на културното наследство като интелектуална собственост, способите за закрила и икономическа реализация. Представят се множество национални и международни казуси. Изпитът е с индивидуална задача на обектен принцип при съпоставяне на международна и национална практика и предлагане на конкретни решения.
- Управление на интелектуална собственост – надграждаща дисциплина за магистърски курс. Теоретико-практически подход на обучение – в един учебен час се предоставя теория и казус за усвояването ѝ. Идентифициране на интелектуалната собственост в предприятието, одитиране, оценка на нематериалните активи, придобиване на закрила и създаване на портфолио от интелектуалната собственост на предприятието както в културните, така и в иновационните индустрии. Изпитът е реален от практиката казус.
- Интелектуална собственост и собственост – надграждаща дисциплина за магистърски курс. Извежда се релацията на правната закрила на интелектуалната собственост с търговскоправната закрила по реда на гражданското право и вещната собственост. Обектите се разглеждат като дълготрайни нематериални активи и като вещи. Извеждат се и се анализират икономическите последици от придобиването на съответната закрила, като аргумент за взимане на управленски решения. Изпитът е тестови.

- Бизнес с интелектуална собственост – приоритетно бизнес ориентирана дисциплина с активното участие на представители от различни творчески индустрии. Разглеждат се и се разиграват различни бизнес модели, приложими в управлението на творческите предприятия на културните индустрии и на иновационните индустрии. Дисциплината е разделена на два модула, съответно за културните индустрии и за иновационните индустрии. Изпитът е с реален казус за всяка от двете индустрии.

Важна и ценна подробност е, че за две от дисциплините студентите имат възможност да бъдат записани към Академията на СОИС и да провеждат паралелно обучение на английски език, за което получават и сертификат.

5. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

Представените от кандидата научни текстове са стойностни и новаторски, и следва да бъдат оценени много високо, тъй като са посветени на особено актуални, важни и перспективни аспекти на състоянието и динамиката на творческите индустрии, интелектуалната собственост, пазара на иновационните и на културните индустрии, културното наследство, бизнеса с интелектуална собственост, дейността на творческите предприятия, връзката между културните ценности и интелектуалната собственост и др. Те са отлично аргументирани в научен и в приложен смисъл и са в синхрон с изследванията и постиженията на световната научна мисъл в този толкова важен сектор от социална, икономическа и културна гледна точка.

Ключово основание за успеха на доц. Владя Борисова в настоящия конкурс е нейната монография **„Бизнес с интелектуална собственост в**

творческите индустрии“ (ИК-УНСС, 2017 г.). Този фундаментален труд наистина лансира нов подход към фиксирането и интерпретирането на бизнеса с интелектуална собственост в творческите индустрии, който всъщност предлага различен и непознат или малко познат до този момент начин за осмисляне на значението и ролята на интелектуалната собственост в националната икономика и на пълноценното ѝ приложение в родното стопанство. В първата част на монографията **коректно и задълбочено са анализирани икономическата същност на собствеността и бизнес отношенията и интелектуалната собственост.** Ясно и прецизно са обяснени бизнес отношенията и интелектуалната собственост през призмата на нейните обекти като имущество на предприятието и като негов бизнес актив. Втората част, която е посветена на **бизнеса с интелектуална собственост, умело и точно развива в теоретичен, практико-приложен и – защо не – прагматичен, план най-важните ползи от интелектуалната собственост, както и основните икономически ефекти за предприятието от нейното управление и принципите, и техниките за оценката ѝ като бизнес актив.**

Научните, изследователски и интерпретативни способности на авторката изпъкват и в третата част на този сериозен и значим труд - при **анализа на мястото, ролята и значението, което интелектуалната собственост има за развитието на бизнеса.** Логично и убедително е изведена заслугата на интелектуалната собственост за формирането и функционирането на системата на творческите индустрии. Много положителен момент е и това, че конкретно са разкрити както структурата, така и същността на иновативните, иновационните и културните индустрии.

Едно от най-трудните, отговорни и благородни дела в университетската преподавателска работа е писането на учебници и учебни помагала. В тях авторът трябва едновременно да предложи най-ценното от своите научни и педагогически постижение и заедно с това – да го направи по възможно най-достъпния, ефективен и атрактивен начин. В това отношение кандидатът в настоящия конкурс без съмнение е положил подобаващи усилия, които са увенчани и с много висок резултат. Предложени са два учебника и едно учебно помагало, които качествено и надеждно обслужват основни университетски дисциплини, на които титуляр е доц. Борисова. В първия от тях **„Интелектуална собственост в индустрията, селското стопанство, културата, дигиталната среда и компютърните системи, бизнеса с традиционни знания, баланса на фирмата като дълготрайни нематериални активи“**, София, ИК-УНСС, 2015 (писан в съавторство с проф. Борислав Борисов, като текстовете на Владя Борисова са маркирани в съответния разделителен протокол) много професионално и заедно с това ясно и разбираемо е представена системата на интелектуалната собственост в следните стопански сектори : индустриалния сектор, селското стопанство и културата. Правомерно са обособени шестте раздела в този труд, съответно - интелектуална собственост в индустрията; селското стопанство; културата; дигиталната среда и компютърните системи; бизнеса с традиционни знания; баланса на фирмата като дълготрайни нематериални активи. Доц. Борисова е автор на трите раздела – **интелектуална собственост в културата; интелектуална собственост в дигитална среда и в компютърни системи; традиционни знания**. Симптоматичен белег за високите научни, теоретични и педагогически качества на Владя Борисова са – например – компетентността и съвременният подход, които тя прилага

когато интерпретира мултимедийните продукти, тяхната същност и закрила, а също така и съдържанието, използвано чрез мултимедии. Тази констатация е валидна и за начина, по който тя обяснява, систематизира и обобщава такива значими полета, като темите за колективното управление на интелектуалната собственост в дигиталната среда; противодействието на пиратството; предоставянето на достъп до дигитално съдържание в интернет – DRM; управлението на правата върху дигитални обекти в интернет - авторскоправна система за управление и creative commons система за управление на интелектуалната собственост в интернет.

Много полезен и значим е учебникът на доц. Борисова **„Медиацията по интелектуална собственост като извънсъдебен способ за решаване на търговски спорове“** (София, ИК-УНСС, 2016). Акцент в труда, от една страна, е идентифицирането на интелектуалната собственост като икономическа категория на собствеността, икономически ресурс и фактор за икономически растеж в творческата сфера, а от друга идентифицирането на видовете правоотношения, свързани с интелектуалната собственост и преимуществено търговските правоотношения. Този текст е не само полезен източник на знания, но и в значителна степен инструмент и комплекс от техники за решаване на търговските спорове по интелектуална собственост. В този смисъл е особено оригинална и убедителна тезата на авторката, че обществените отношения в контекста на управлението на интелектуалната собственост за индустриални и комерсиални цели, които възникват и функционират в творческите индустрии са предпоставка за разпалването на търговски спорове със сериозни икономически последици, чието бързо и ефективно решаване е съществен бизнес интерес на ангажираните в спора страни.

Основателно и с адекватни доводи доц. Борисова твърди, че редом с традиционното съдебно производство, възможност за по-бързо и по-ефективно запазване на добрите търговски отношения предоставят и способите за извънсъдебно решаване на спорове като арбитраж и медиация. Факт, който превръща арбитража и медиацията в търсени, предпочитани и прилагани от бизнеса извънсъдебни способи за решаване на търговски спорове, свързани интелектуалната собственост, в т.ч. и при трансгранични бизнес отношения.

Кандидатът в настоящия конкурс е автор и на учебно помагало, което прави успешен опит да запълни една важна научна, преподавателска, теоретична и практико-приложна ниша в мениджърската и лидерска сфера на интелектуалната собственост, а именно – предоставянето на съвременни знания за императивите и практиката в управлението на интелектуалната собственост, икономическите перспективи. Подобаващо високо следва да се оцени разработеното съвместно с Академията на Световната организация за интелектуална собственост учебно помагало **„Управление на интелектуалната собственост“** (София, ИК-УНСС, 2018) , съставено по договор между УНСС и СОИС). Успоредно с останалите предимства на този толкова полезен труд, справедливо е да се изтъкне, че учебното помагало наистина предлага стойностни и значими международни и национални примери в областта на идентифицирането и оценката на обектите на интелектуална собственост, създаването на портфолиото на интелектуална собственост, както и не на последно място - в разработването и прилагането на стратегията за управлението на интелектуалната собственост в съответствие с основната бизнес стратегия на предприятието. На вниманието както на студентите и докторантите, така и на специалистите

и всички заинтересовани читатели са представени редица въпроси за самооценка и междинни казуси за по-резултатното усвояване на материята и за съответната самоподготовка.

В останалите свои текстове на български и чуждестранни езици – в студии, статии и пр. доц. д-р Владя Борисова изпъква като вещ изследовател, експерт и анализатор на същността, състоянието, проблемите и перспективите на интелектуалната собственост. Тази отлична констатация важи за повечето нейни публикации в такива реномирани, реферирани и индексирани издания, сборници, годишници и др. като *Journal of Cultural Heritage*, *Yearbook of UNWE*, Научни трудове на УНСС, *Ikonomicheski izsledvania*, *Economic alternatives*, *Economic Thought*, *Икономически и социални алтернативи*, *Management & Gouvernance: enterprises-territoires-societes*, *Local production systems and regional economic development paper*, *Собственост и право*, *Дигитални измами и киберсигурност* и редица още други.

6. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Реалният научен принос на всеки труд, дисертация, цялостна научна дейност е относително понятие. В това отношение понякога формалните критерии на конкурсите за заемане на една или друга длъжност не гарантират справедливото определяне на истинските заслуги на кандидата. Времето, обществото, пазарът, експертите и потребителите в крайна сметка могат да дадат точно мнение и оценка за ползата и благополучието от една или друга научна дейност. Доц. д-р Владя Борисова е заявила редица приноси в своята научна продукция, от които аз признавам безвъпросно всички или почти всички. Уверено трябва да заявя, че преобладаващата част от публикациите ѝ, предложени за този конкурс са с приносен характер и са от полза и за теорията, и за практиката. Приемам

всички от тях и отличавам като особено важни, следните приноси – създаденият авторски класификационен модел за структуриране на творческите индустрии, чрез използване на интелектуалната собственост като класификационен критерии; идентифицирането и разработването на авторска концепция за т.нар. подсистема на иновативните индустрии, като основополагащ вид на творческите индустрии; изведените и анализирани междуиндустриалните отношения на творческите индустрии с т.нар. класически или конвенционални индустрии; чудесно разработения модел на творческото предприятие и неговото бизнес поведение в пазарна среда; идентифицираните и изведени функционалните връзки между творческите предприятия в различните подсистеми на творческите индустрии (иновативни, иновационни и културни индустрии) чрез разработване на т.нар. „междуиндустриална мрежова структура“ (клъстери и локални производствени системи) и др.

7. Критични бележки и препоръки

Към научната и творческата продукция на всеки учен, изследовател и автор могат да се отправят различни критични бележки – от съдържателно, теоретично, фактологично и даже от техническо естество. Никой не е съвършен и, както казваше Салвадор Дали „Не се страхувайте от съвършенството. Не можете да го постигнете.“. В този смисъл вероятно и за трудовете, и за дейността на доц. Владя Борисова биха могли да бъдат направени критични бележки, но те биха били несъществени и маловажни от гледна точка на целите на този конкурс. Удовлетворен съм от нейната научна продукция и съм респектиран от целенасочеността, последователността и енергията, които тя влага в своята дейност. Зачитам и уважавам потенциала, който тя носи със себе си. Тъкмо затова ще си позволя да й **препоръчам в своите бъдещи изследвания и в новите**

траектории на професионалната си реализация тя да разшири и задълбочи анализите и интерпретациите си в сферата на творчески индустрии и дигитализацията, от една страна, и бизнеса с интелектуална собственост в основните културни индустрии, от друга страна.

8. Заключение

Въз основа на всичко, изложено по-горе, както и на завидните научни постижения, професионален опит, талант, оригиналност, теоретични, приложни, педагогически и практически приноси на доц. д-р Владя Борисова в сферата на интелектуалната собственост, в т.ч. и на структурирането на творческите индустрии, подсистемата на иновативните индустрии, творческото предприятие, пазарите на иновационните и на културните индустрии, бизнес моделите за управление на интелектуалната собственост на предприятието и др., както и на успешната ѝ университетска дейност като преподавател и като ръководител на катедра, смятам категорично, че тя притежава необходимите качества, научна продукция и педагогически опит, за да получи по-нататъшно академично развитие. Ето защо напълно убедено ще гласувам доц. д-р Владя Бориславова Борисова да бъде избрана за „професор” в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Организация и управление извън сферата на материалното производство" (Интелектуална собственост и култура).

17 август 2018 г.

София

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. д.н. Любомир Стойков

